

کفت‌وگو مهسا کریندی

مسیر تحول در آموزش و پرورش، نه یک تصمیم‌مدیریتی، بلکه یک ضرورت ملی است؛ ضرورتی که سال‌ها مورد تأکید بوده، اما آن‌طور که باید و شاید به ثمر نرسیده است. در این مسیر، معلمان نقش مهمی ایفا می‌کنند و آینده کشور را شکل می‌دهند، اما آیا آن‌طور که شایسته است، مورد توجه قرار گرفته‌اند؟ سال‌هاست که مشکلات معیشتی معلمان، کمبود امکانات آموزشی، عقب‌ماندگی در فناوری‌های نوین و نبود حمایت‌های ساختاری، مانع از شکوفایی نظام آموزشی شده است. در دولت سیزدهم اما شعار «مدرسه قوی، ایران قوی» از یک جمله به‌باز تاب یک حقیقت انکارناپذیر تبدیل شد. اقدامی که با تداوم آن آینده خوبی در نظام آموزشی کشور رقم خواهد خورد. ر.ضامراد صحرایی، وزیر سابق آموزش و پرورش در گفت‌وگو با «جوان» از مهم‌ترین اقدامات و چالش‌هایی که در مسیر این تحول پشت‌سر گذاشته شد، صحبت می‌کند؛ از اجرای نظام رتبه‌بندی معلمان تا بازگشایی مدارس پس از کرونا. اما آیا این تحولات، ادامه‌دار خواهند بود یا دوباره در گرداب روزمرگی فراموش می‌شوند؟!

رضا مراد صحرایی، عضو کابینه دولت سیزدهم در گفت‌وگو با «جوان»:

آموزش و پرورش در دولت شهیدرئیی از مسئله به اولویت یک تبدیل شد

این اتفاق، اهمیت یافتن آموزش‌های مدرسه‌ای و فعال شدن دانش آموزان در مدرسه بود. بنابراین تمرکز بر سسند تحول و احیای آن، اصلی‌ترین دستاورد دوران وزارت بود. این سند، نه تنها اصلاح شد، بلکه در شورای عالی آموزش و پرورش، نسخه ترمیم یافته آن تصویب شد. این دستاورد، افق جدیدی را برای نظام آموزشی کشور باز خواهد کرد و تأثیر بلندمدتی بر کیفیت آموزش و پرورش خواهد داشت.

در دوران وزارت شما، چه چالش بزرگی در نظام آموزش و پرورش وجود داشت که توانستید بر آن غلبه کنید؟ این چالش چگونه بر روند اصلاحات تأثیر گذاشت و چه اقداماتی برای رفع آن صورت گرفت؟

آیا تغییر نگاه به آموزش و پرورش به‌عنوان اولویت اصلی کشور توانست مسیر تحول را هموار کند؟

در دوران وزارت، یکی از چالش‌های اساسی که با آن مواجه بودیم، تغییر نگاه به آموزش و پرورش بود. این حوزه، سال‌ها به‌عنوان یک مسئله در کشور مطرح بود، اما هیچ‌گاه به‌عنوان اولویت اصلی دیده نمی‌شد. مهم‌ترین دستاورد ما در این زمینه، تبدیل آموزش و پرورش از یک مسئله به یک اولویت برای کشور بود. این تغییر نگاه، با شعار راهبردی و پرمغز «مدرسه قوی، ایران قوی» آغاز شد و توجه‌ها را به مدرسه‌ها جلب کرد. این شعار، نه تنها جایگاه معلمان و مدارس را برجسته کرد، بلکه نشان داد اگر آینده کشور را بخواهیم به‌درستی بسازیم، باید از مدرسه‌ها شروع کنیم. مقام معظم رهبری نیز در سخنان تاریخی خود تأکید کردند راه‌حل مشکلات کشور از مدرسه‌ها می‌گذرد. این نگاه، در دولت شهید رئیسی به‌طور جدی دنبال شد. رئیس‌جمهور شهید، بیش از هر قشر دیگری در میان معلمان حضور داشت و برای نخستین بار در جمع معلمان نمونه کشور شرکت کرد. همچنین در اجلاس تاریخی مدیران مدارس و سفرهای استانی، حضور رئیس‌جمهور در مدرسه‌ها نشان‌دهنده تغییر نگاه به آموزش و پرورش بود. این نگاه کوچک‌انگارانه به آموزش و پرورش، در دولت شهید رئیسی اصلاح شد و به اعتقاد من اگر ادامه پیدا کند، می‌تواند به‌تدریج جایگاه آموزش یکی دیگر از چالش‌های بزرگ، بازگشایی مدارس پس از تعطیلی طولانی‌مدت به‌دلیل کرونا بود. در شرایطی که روزانه حدود ۷۰۰ نفر به‌دلیل کرونا جان خود را از دست می‌دادند، مدارس تعطیل بودند و بازگشایی آنها به یک چالش جدی تبدیل شده بود. این اقدام با تلاش‌های آقای دکتر نوری، وزیر وقت آموزش و پرورش انجام شد. او مصمم بود مدارس را بازگشایی کند و از تهدیدهایی که بعدها مشخص شد بخشی از جنگ شناختی بوده‌اند، نترسید. بازگشایی مدارس، یک دستاورد بزرگ بود که تأثیرات مثبت آن بر نظام آموزشی کشور قابل تقدیر

است. چالش دیگر، سونامی بازنشستگی معلمان بود که در دولت شهید رئیسی به اوج خود رسید. این مسئله، سال‌ها پیش از نسوی رهبر معظم انقلاب و مسئولان وزارت آموزش و پرورش هشدار داده شده بود، اما در دولت شهید رئیسی طغیان کرد. به‌دلیل اجرای به‌نبندی با یک سال تأخیر، تعداد زیادی از معلمان در مهر ۱۴۰۲ بازنشسته شدند و بالاترین آمار بازنشستگی تاریخ کشور ثبت شد. خوشبختانه، دولت شهید رئیسی توانست بر این چالش بزرگ غلبه و با صدور حدود ۲۳۶ هزار مجوز استخدامی در کل دولت، کمبود معلم را جبران کند. تنها برای سال ۱۴۰۳، بیش از ۱۰۰ هزار مجوز استخدامی صادر شد که بی‌سابقه است.

به‌طور کلی، بزرگ‌ترین چالش در اداره نظام تعلیم و تربیت، «تنگانه کوچک‌انگارانه تاریخی به آموزش و پرورش» بود. این نگاه باید به‌تدریج اصلاح و آموزش و پرورش به‌عنوان اولویت اصلی کشور تثبیت شود.

د

رئیس‌جمهور شهید، بیش از هر قشر دیگری در میان معلمان حضور داشت و برای نخستین بار در جمع معلمان نمونه کشور شرکت کرد. همچنین در اجلاس تاریخی مدیران مدارس و سفرهای استانی، حضور رئیس‌جمهور در مدرسه‌ها نشان‌دهنده تغییر نگاه به آموزش و پرورش بود. این نگاه کوچک‌انگارانه به آموزش و پرورش، در دولت شهید رئیسی اصلاح شد و به اعتقاد من اگر ادامه پیدا کند، می‌تواند به‌تدریج جایگاه آموزش یکی دیگر از چالش‌های بزرگ، بازگشایی مدارس پس از تعطیلی طولانی‌مدت به‌دلیل کرونا بود. در شرایطی که روزانه حدود ۷۰۰ نفر به‌دلیل کرونا جان خود را از دست می‌دادند، مدارس تعطیل بودند و بازگشایی آنها به یک چالش جدی تبدیل شده بود. این اقدام با تلاش‌های آقای دکتر نوری، وزیر وقت آموزش و پرورش انجام شد. او مصمم بود مدارس را بازگشایی کند و از تهدیدهایی که بعدها مشخص شد بخشی از جنگ شناختی بوده‌اند، نترسید. بازگشایی مدارس، یک دستاورد بزرگ بود که تأثیرات مثبت آن بر نظام آموزشی کشور قابل تقدیر

اگر این اتفاق بیفتد، نه تنها مسائل کنونی حل خواهند شد، بلکه چالش‌های آینده نیز پیشاپیش مدیریت خواهند شد. برای تحقق این هدف، باید بخشی از انرژی، توان، بودجه و امکانات کشور به استراتژی اول آموزش و پرورش اختصاص یابد. این تغییر نگاه می‌تواند آغازگر شکوفایی مدارس و تحول آینده کشور باشد.

با توجه به نقش کلیدی تربیت معلم در نظام آموزشی، چه اقداماتی در دوران وزارت شما برای بهبود فرایند تربیت معلمان انجام شد؟ دانشگاه‌فرهنگیان چگونه توانست جایگاه خود را در این مسیر تثبیت کند و چه راهکارهایی برای ارتقای نقش آن در بهبود کیفیت آموزش و پرورش کشور ارائه شد؟

تربیت معلم یکی از ارکان اصلی نظام آموزشی است و در دوران وزارت، تلاش‌های گسترده‌ای برای تقویت این حوزه انجام شد. برنامه‌ای که به مجلس ارائه دادم، شامل هشت بخش بود و در همان زمان تأکید کردم دو بخش از این برنامه، یعنی اجرای سند تحول بنیادین و تربیت معلم، اولویت اصلی من خواهند بود. هر چند دولت شهید رئیسی به حکم تقدیر الهی زودتر از موعد پایان یافت، اما در همین مدت کوتاه، اقدامات مهمی در حوزه تربیت معلم انجام شد.

در دانشگاه فرهنگیان که پیش از وزارت مسئولیت آن را بر عهده داشتم، استراتژی‌هایی برای آینده‌نگری و دوردانشی در تربیت معلمان تدوین شد. به‌عنوان مثال، باید از خودپرسیسم که متلاً در افق‌های ۱۴۱۰، ۱۴۲۰ نیازهای دانش آموزان و جامعه چه خواهد بود تا معلمان بتوانند به بهترین شکل پاسخگوی این نیازها باشند.

یکی از مهم‌ترین اقدامات، ایجاد هویت جدید برای دانشگاه فرهنگیان بود. این دانشگاه، متناسب با مأموریت‌های خود، تکالیف جدیدی پیدا کرد. در ۱۰ سال گذشته، تنها ۳۰۰ عضو هیئت علمی جذب شده بودند، اما در دولت سیزدهم بیش از هزار نفر جذب شدند، با اخذ مجوز از شورای انقلاب فرهنگی، نظام جذب اختصاصی برای دانشگاه فرهنگیان ایجاد شد. همچنین مسیر ارتقای اعضای هیئت علمی و پذیرش دانشجو

معلم به‌طور بنیادین اصلاح شد. معماری کلان تربیت معلم نیز بازنگری و به‌روز شد، امیدوارم تصویب این معماری جدید، زمینه‌ساز پاسخگویی دانشگاه فرهنگیان به نیازهای آینده کشور شود. در حوزه فضای کالبدی، حدود ۳۰ ملک از دانشگاه پیام‌نور با مصوبه هیئت وزیران به دانشگاه فرهنگیان اختصاص یافت. علاوه بر این دانشگاه فرهنگیان به یک مسئله ملی تبدیل شد و در مجلس و دولت، توجه ویژه‌ای به آن صورت گرفت. برای نخستین بار، احکامی درباره دانشگاه فرهنگیان وارد برنامه هفتم توسعه شد که شامل استانداردسازی فضای آموزشی، رفاهی و فرهنگی، محدود کردن مسیرهای ورود به آموزش و پرورش به دانشگاه فرهنگیان و شهید رجایی و تقویت بودجه عمرانی دانشگاه بود. یکی دیگر از اقدامات مهم، ایجاد کانون‌های ارزیابی برای پذیرش دانشجو معلم بود. این کانون‌ها، ویژگی‌های معلمی مانند عشق، علاقه و شور معلمی را در داوطلبان احراز می‌کردند. به همین دلیل دانشجو معلمان جذب‌شده در سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳، علاوه بر سواد علمی، به‌طور محوری از استعدادهای معلمی نیز برخوردار بودند. همچنین دانشگاه فرهنگیان به ۳۱ واحد استانی تبدیل شد و ایجاد دو پردیس راهبردی تربیت مدیر و تربیت مربی پرورشی نیز در آن تصویب شد.

رئیس‌جمهور شهید رئیسی نیز توجه ویژه‌ای به دانشگاه فرهنگیان داشت. در روز مراسم گرامیداشت مقام معلم، پس از اتمام مراسم زمانی که متوجه شد مشکلات دانشگاه در مسئله فضاهای کالبدی رفع نشده است بلافاصله پس از جلسه از بنده و رئیس دانشگاه فرهنگیان و متولیان امر خواستند در دفتر ایشان حاضر شویم و شخصاً برای حل مشکلات فضای کالبدی دانشگاه فرهنگیان اقدام کردند و سایر جلسات خود را به تعویق انداختند و سه ساعت برای رفع مشکلات وقت گذاشتند. با حضور در دفتر رئیس‌جمهور، تصمیمات تاریخی برای اختصاص فضاهای مازاد دانشگاه‌های دیگر به دانشگاه فرهنگیان اتخاذ شد. این اهتمام، نشان‌دهنده نگاه عمیق و اصیل ایشان به تربیت معلم بود.

در سال ۱۴۰۲ شهید رئیسی با یادآوری سخنرانی تاریخی رهبر معظم انقلاب در دانشگاه فرهنگیان در سال ۱۳۹۷، در این دانشگاه حاضر شدند و راهبردهای جدیدی برای ارتقای دانشگاه فرهنگیان ارائه دادند. این سخنرانی، نقطه عطفی در تحول دانشگاه فرهنگیان بود و به حرکت و پویایی بیشتر آن منجر شد.

پس از دوران کرونا، نقش فناوری‌های نوین و هوش مصنوعی در تحول نظام آموزشی بیش از پیش اهمیت پیدا کرده است. با توجه به این تغییرات، چه اقداماتی در دوران وزارت شما برای ورود هوش مصنوعی به مدارس و آموزش معلمان در این حوزه انجام شد؟ چه چالش‌هایی در مسیر استفاده از هوش مصنوعی در آموزش کشور وجود داشت و چگونه برای غلبه بر این موانع برنامه‌ریزی شد؟

پس از دوران کرونا، یکی از مهم‌ترین مسائل پیش روی نظام آموزش و پرورش، لزوم بازنگری و بازسازی ساختار آموزشی

کشور بود. این تغییرات باید بر اساس درس آموخته‌های دوران کرونا شکل می‌گرفت، اما متأسفانه در بسیاری از موارد، نظام آموزشی به دوره قبل از کرونا بازگشت، با این تفاوت که کلاس‌های مجازی تا حدی مورد توجه قرار گرفت. با این حال، هوش مصنوعی ظرفیت‌های فوق‌العاده‌ای دارد که می‌تواند آموزش را در جهان به‌طور بنیادین متحول کند.

در دوران وزارت، نخستین اقدامی که انجام شد، درخواست از پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش برای تهیه گزارش جامعی درباره نقش هوش مصنوعی در آینده آموزش بود. این گزارش با هدف شناخت دقیق فرصت‌ها و چالش‌های هوش مصنوعی در آموزش تهیه شد. پس از آن از مرکز سنجش، مرکز منابع انسانی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی، دانشگاه فرهنگیان و پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش درخواست شد یک برنامه ویژه و فوری برای آموزش هوش مصنوعی به معلمان تدوین کنند. این برنامه آماده شد و اگر اتفاقات اردیبهشت رخ نمی‌داد، در تابستان همان سال اجرا می‌شد.

یکی دیگر از اقدامات در این حوزه، برنامه‌ریزی برای آموزش معلمان آینده در حوزه هوش مصنوعی بود. در ترمیم سند تحول بنیادین دانشگاه فرهنگیان و رئیس سازمان انرژی‌های برقرار از پژوهشگاه این سازمان نیز برای توسعه مرزهای دانش به کمک آمد. در این راستا، دو واحد درسی در دانشگاه فرهنگیان پیش‌بینی شد تا معلمان نه تنها به دانش عمومی، بلکه به دانش تخصصی مرتبط با هوش مصنوعی نیز مسلط شوند و بتوانند این مهارت را به دانش آموزان خود منتقل کنند. شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز اقداماتی را آغاز کرد و یک سند ملی در این زمینه تدوین شد. در ترمیم سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، یک رکن چهارم به‌ارکان اصلی سند (مدرسه، خانواده و جامعه) اضافه شد که همان فضای مجازی بود. همچنین یک فصل جدید درباره هوش مصنوعی به سند تحول افزوده شد تا نقش این فناوری در آینده آموزش کشور تثبیت شود. امروز معتقدم اگر نظام آموزش نسبت شفاف، منطقی و اصولی با فناوری‌های نوین برقرار نکند، فاصله‌ادراکی بین دانش آموزان، اولیا و مربیان به‌شدت افزایش می‌یابد. ضریب توانمندی دیجیتال (DQ) یکی از شاخص‌های جدید در سنجش قابلیت‌های فردی است و ما باید دانش آموزان را به‌گونه‌ای تربیت کنیم که بتوانند به‌طور فعالانه و خلاقانه از فضای مجازی و فناوری‌های نوین بهره ببرند.

در برنامه‌ریزی جدید درسی، باید به این هویت جدید توجه شود و آموزش معلمان دانش آموزان به سمت کاربردی‌سازی هوش مصنوعی پیش برود. آخرین کاری که در دوران وزارت انجام شد، تصویب کلیات نظام شایستگی‌های پایه و عمومی دانش آموزان در شورای عالی آموزش و پرورش بود که در آن نیز به هویت در همه اشکال آن به‌طور جدی توجه شده است. در نهایت باید در نظر داشت که هوش مصنوعی یک ظرفیت است که اگر به‌درستی از آن استفاده نشود، می‌تواند به یک تهدید تبدیل شود. نظام آموزش و پرورش باید به‌طور فعال در این حوزه ورود کند تا از این فناوری، برای ارتقای کیفیت آموزش و کاهش شکاف دیجیتال در میان دانش آموزان و معلمان استفاده شود.